

III. Charakteristika výsledků – 4. čtvrtletí 2008

Prezentované výsledky šetření charakterizují (v souladu s uplatněnými mezinárodními metodickými přístupy) populaci žijící pouze ve vybraných bytech. Situace osob bydlících v jiných ubytovacích zařízeních (zejména v hromadných ubytovacích zařízeních), se do výsledků šetření nepromítá. Tato skutečnost pak do určité míry eliminuje některé skupiny osob ze šetření (např. cizí státní příslušníky na ubytovnách, církevní osoby v seminářích apod.).

III. A. Zaměstnanost

Počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním dosáhl ve 4. čtvrtletí 2008 celkem 5033,5 tis., z toho bylo 2886,8 tis. mužů (57,4 %) a 2146,7 tis. žen (42,6 %). V porovnání se stejným obdobím roku 2007 byla celková zaměstnanost o 66,3 tis. vyšší. V relativním vyjádření činil nárůst počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním 1,3 %. Přitom se snížil počet pracujících na dobu určitou v hlavním zaměstnání - ve 4. čtvrtletí 2008 to bylo celkem 333,8 tis. osob (z toho bylo 189,5 tis. žen) - t.j. celkem o 19,3 tis. méně než ve 4. čtvrtletí 2007.

Převážnou část zaměstnaných osob představují **zaměstnanci** (4208,1 tis.) a jejich počet vzrostl proti 4. čtvrtletí roku 2007 o 52,9 tis. Podíl zaměstnanců na celkové zaměstnanosti se snížil o 0,1 procentního bodu na 83,6 %. Počet **členů produkčních družstev** poklesl o 0,9 tis. na 12,3 tis. Počet **podnikatelů** dosáhl 812,8 tis., což je o 14,3 tis. více než ve srovnatelném období roku 2007 a podíl celého podnikatelského sektoru zůstal na úrovni 4. čtvrtletí 2007 (16,1 % celkové zaměstnanosti). Snížil se počet **podnikatelů bez zaměstnanců** o 5,6 tis. na 591,5 tis. osob. Naopak se zvýšil počet **podnikatelů se zaměstnanci** o 13,1 tis. na 186,1 tis. a zvýšil se i počet **pomáhajících rodinných příslušníků** (o 6,8 tis. na 35,2 tis.).

Počet osob podle postavení v hlavním zaměstnání

Postavení v zaměstnání	Celkem		Muži		Ženy	
	v tis.	v %	v tis.	v %	v tis.	v %
Zaměstnanci	4208,1	83,6	2297,2	79,6	1910,9	89,0
Členové produkčních družstev	12,3	0,2	8,4	0,3	3,9	0,2
Podnikatelé bez zaměstnanců	591,5	11,8	427,3	14,8	164,3	7,7
Podnikatelé se zaměstnanci	186,1	3,7	142,3	4,9	43,9	2,0
Pomáhající rodinní příslušníci	35,2	0,7	11,6	0,4	23,6	1,1
C e l k e m	5033,5	100,0	2886,8	100,0	2146,7	100,0

Zaměstnanost se snížila v pěti krajích, zejména v Královéhradeckém kraji (-5,6 tis.) a na Vysočině (-5,2 tis.). Na druhé straně se zvýšila zvláště ve Středočeském kraji (o 19,7 tis.), v hlavním městě Praze (o 18,4 tis.) a v Moravskoslezském kraji (o 15,8 tis.). Výrazně vzrostla i v Ústeckém kraji (o 11,3 tis.). Vyšší nárůst počtu zaměstnanců se projevil ve Středočeském (17,9 tis.), v Moravskoslezském kraji (17,3 tis.), v hl. m. Praze (14,1 tis.), Pardubickém (12,9 tis.) a a Ústeckém kraji (12,5 tis.).

Při hodnocení vývoje struktury postavení v zaměstnání je nutné respektovat fakt, že publikované údaje jsou zjišťovány podle obvyklého bydliště respondenta, nikoliv podle regionu jeho pracoviště. V hl. m. Praze např. skutečně pracuje podstatně více osob než je počet obvyklých bydliště na území města, kteří mají zároveň zaměstnání (počet pracujících v Praze byl vyšší než počet pracujících s pražským bydlištěm o 121,7 tis. a dosáhl 773,4 tis. osob). Vysoké aktivní saldo dojížděky v Praze se vyskytuje převážně právě v kategorii zaměstnanců (114,8 tis.).

Vyjíždka za prací naopak převyšuje dojíždku především ve Středočeském kraji (záporné saldo dojížděky dosáhlo 72,6 tis., vesměs ve prospěch Prahy), v Moravskoslezském (-11,5 tis.), Olomouckém kraji (-9,2 tis.), na Vysočině (-10,3 tis.), v Jihočeském a Plzeňském kraji (shodně - 8,3 tis.). Záporné saldo dojížděky se v dalších krajích pohybovalo od 2,0 tis. ve Zlínském kraji po 6,6 tis. v Pardubickém kraji. Přes hranice krajů vyjíždějí převážně zaměstnanci (91,0 % případů dojížděky).

Přírůstek (úbytek) počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním podle postavení v zaměstnání v jednotlivých krajích (4. čtvrtletí 2007 až 4. čtvrtletí 2008, v tis. osob)

ČR celkem		Kraje														
absolutně	v %	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	
Celkem																
66,3	1,3	18,4	19,7	0,6	4,3	2,2	11,3	-2,1	-5,6	6,8	-5,2	6,8	-3,3	-3,5	15,8	
Zaměstnanci vč. členů produkčních družstev																
52,1	1,2	14,1	18,3	5,1	-2,7	3,2	12,2	1,1	-2,3	12,6	-8,2	-1,7	-11,3	-6,2	18,0	
Podnikatelé bez pomáhajících rodinných příslušníků																
7,5	1,0	5,6	-0,9	-4,6	6,3	-1,6	-2,0	-3,1	-2,9	-5,3	2,8	7,6	7,1	1,9	-3,4	

Stále přetrvávají poměrně značné regionální rozdíly ve skladbě pracujících podle jejich postavení v zaměstnání. Podíl zaměstnanců se pohybuje v rozpětí od 79,0 % v hl. m. Praze po 87,3 % v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Relativně vyšší zastoupení členů produkčních družstev, a to převážně zemědělských, je na Vysočině (2,1 %), v ostatních krajích se pohybuje v rozpětí od statisticky zanedbatelného podílu v Karlovarském, Libereckém, Zlínském kraji a v hl. m. Praze do 0,5 % v Olomouckém kraji.

Velké rozdíly jsou u kategorie podnikatelů. Vysoký podíl podnikatelů (bez pomáhajících rodinných příslušníků) je zejména v hl. m. Praze (20,5 % z celkového počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním bydlících na území hlavního města), z ostatních krajů je jejich podíl vyšší ve Středočeském (18,1 %), Zlínském (17,6 %), Jihomoravském a Královéhradeckém kraji (shodně 16,1 %). V případě středních Čech se projevuje skutečnost, že bývalé okresy Praha - východ a Praha - západ mají výrazně aktivní migrační bilanci s hlavním městem a určitá část pražských podnikatelů získává trvalé bydliště mimo Prahu v uvedených regionech. Nejnižší podíl podnikatelů je v Ústeckém (11,6 %), Moravskoslezském (12,0 %) a Pardubickém kraji (12,6 %). Počet pomáhajících rodinných příslušníků převyšuje počet členů produkčních družstev a jejich podíl na celkové zaměstnanosti v regionech se pohybuje od 0,3 % v Královéhradeckém a Pardubickém kraji do 1,2 % ve Středočeském kraji.

Z hlediska zaměstnanosti mužů a žen v **odvětvové struktuře pracujících** přetrvávají významné rozdíly. U obou pohlaví je nadále největší zastoupení zpracovatelského průmyslu, ale jinak je tomu v zastoupení dalších odvětví (v přílohou tabulce č. 304 je uvedeno podrobnější členění vybraných kategorií Odvětvové klasifikace ekonomických činností, která je kompatibilní s mezinárodní klasifikací NACE, rev. 1.1; podrobněji jsou zde členěna především odvětví zpracovatelského průmyslu a odvětví obchodu).

Skladba osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním v ČR podle odvětví činnosti a pohlaví

Odvětví	Celkem		Muži		Ženy	
	v tis.	v %	v tis.	v %	v tis.	v %
Celkem	5033,5	100,0	2886,8	100,0	2146,7	100,0
z toho:						
Zemědělství, myslivost a lesnictví	161,1	3,2	112,4	3,9	48,6	2,3
Rybolov a chov ryb	2,1	0,0	1,8	0,1	0,3	0,0
Těžba nerostných surovin	56,0	1,1	48,4	1,7	7,6	0,4
Zpracovatelský průmysl	1421,6	28,2	922,1	31,9	499,5	23,3
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	82,7	1,6	63,8	2,2	18,9	0,9
Stavebnictví	466,8	9,3	425,4	14,7	41,4	1,9
Obchod, opravy motor. vozidel a spotř. zboží	648,0	12,9	308,1	10,7	339,9	15,8
Ubytování a stravování	175,2	3,5	82,0	2,8	93,2	4,3
Doprava, skladování a spoje	377,3	7,5	273,2	9,5	104,0	4,8
Finanční zprostředkování	112,6	2,2	42,5	1,5	70,1	3,3
Nemovitosti, pronájem, podnikatel. činnosti	377,9	7,5	209,7	7,3	168,2	7,8
Veřej. správa, obrana, povinné soc. zabezp.	326,3	6,5	169,0	5,9	157,2	7,3
Vzdělávání	286,7	5,7	68,5	2,4	218,2	10,2
Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	331,2	6,6	61,7	2,1	269,5	12,6
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	204,9	4,1	97,0	3,4	107,8	5,0

Ve struktuře zaměstnanosti podle sektorů výrazně převládají pracující ve sféře služeb (OKEČ G-Q), ve které pracovalo 56,5 % všech zaměstnaných osob. Naproti tomu v primárním sektoru (OKEČ A,B) zaměstnanost trvale klesá, přičemž podíl starších věkových skupin je v zemědělství podstatně vyšší než v dalších sektorech (téměř 55 % pracujících je starší 45 let).

Z meziročního porovnání údajů za 4. čtvrtletí 2007 a 2008 vyplývají značné změny v odvětvové příslušnosti pracujících s jediným nebo hlavním zaměstnáním. Zaměstnanost v **primárním sektoru** (zemědělství, lesnictví, chov ryb) meziročně dále klesla o 9,2 tis. na 163,1 tis. osob a činila pouze 3,2 % celkového počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním. Počet pracujících v **sekundárním sektoru** (průmysl, stavebnictví) se sice zvýšil o 12,3 tis. na 2 027,2 tis., tj.

40,3 % celkové zaměstnanosti, ale proti vývoji v předcházejících čtvrtletích minulého roku byl přírůstek zaměstnanosti podstatně nižší.

Výrazně se změnil trend zaměstnanosti v jednotlivých kategoriích sektoru. **Po období prudkého růstu se ve 4. čtvrtletí meziročně snížil počet pracujících ve zpracovatelském průmyslu o 8,9 tis.** Meziroční úbytek pracujících se projevil v celé řadě skupin odvětví, nejvíce ve skupině povrchová úprava a zušlechťování kovů (-11,6 tis.), ve výrobě ostatních kovodělných výrobků (-6,3 tis.), ve skupině výroba ostatních potravinářských výrobků (-5,4 tis.) a ve skupině výroba jiných dřevařských, korkových, proutěných a slaměných výrobků (-5,3 tis.). Meziroční přírůstek zaměstnanosti ve výrobě dílů a příslušenství pro motorová vozidla a ve skupině výroba motorových vozidel činil celkem 8,8 tis., ale to bylo důsledkem mimořádně vysokého růstu zaměstnanosti v prvních třech čtvrtletích minulého roku. V porovnání se 3. čtvrtletím 2008 je již zřejmý pokles počtu pracujících v těchto dvou skupinách. Vyšší přírůstky zaměstnanosti v dalších kategoriích sekundárního sektoru se projeví v kategorii výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody (o 9,7 tis.), z toho nejvíce ve skupině výroba a rozvod elektřiny (o 4,9 tis.) a ve stavebnictví (nárůst celkem o 9,8 tis.) se nejvíce zvýšil počet pracujících ve skupině pozemní a inženýrské stavitelství (o 14,7 tis.).¹⁾

Podstatně se zvýšila zaměstnanost v **terciárním sektoru** (všechna odvětví služeb včetně dopravy) o 63,5 tis. na 2 843,0 tis. (56,5 % celkové zaměstnanosti). **Zaměstnanost vzrostla nejvíce** v kategorii obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží (o 24,7 tis.), v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (o 14,3 tis.), v ostatních veřejných sociálních a osobních službách (o 13,7 tis.) a v odvětví dopravy, skladování a spojů (o 8,7 tis.).

Přírůstek (úbytek) počtu pracujících s jediným nebo hlavním zaměstnáním podle odvětví (4. čtvrtletí 2007 až 4. čtvrtletí 2008)

Odvětví	Úbytek		Odvětví	Přírůstek	
	abs. v tis.	v %		abs. v tis.	v %
Zpracovatelský průmysl	-8,9	-0,6	Obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	24,7	4,0
Zemědělství, myslivost a lesnictví	-8,4	-5,0	Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	14,3	3,9
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	-1,0	-0,3	Ostatní veřejné sociální a osobní služby	13,7	7,2
Ubytování a stravování	-0,9	-0,5	Stavebnictví	9,8	2,1
Rybolov, chov ryb	-0,8	-27,3	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	9,7	13,3
			Doprava, skladování a spoje	8,7	2,4
			Vzdělávání	2,4	0,8
			Těžba nerostných surovin	1,8	3,3
			Finanční zprostředkování	1,1	1,0
			Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení	0,4	0,1

¹⁾ Poznámka: Při hodnocení odvětvové skladby pracujících je nutné vzít v úvahu metodiku výběrového šetření, které se provádí výhradně v bytech a nikoliv v hromadných ubytovacích zařízeních. Údaje o počtu pracujících z VŠPS statistika následně koriguje v rámci harmonizace s údaji o vývoji zaměstnanosti cizích státních příslušníků v odvětví. Podle dostupných údajů MPSV a MPO například výrazně roste počet pracujících cizích státních příslušníků ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví, obchodu a v oblasti nemovitostí, pronájem a podnikatelské činnosti, a kteří jsou z velké části ubytováni mimo byty.

V kategorii obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní spotřebu vzrostla nejvíce zaměstnanost ve skupině obchod s motorovými vozidly (o 8,1 tis.), v kategorii činnosti v oblasti nemovitostí, podnikatelské činnosti vzrostl počet pracujících nejvíce na úseku činnosti v oblasti nemovitostí na základě honoráře nebo smlouvy (o 6,1 tis.), v kategorii ostatní veřejné, sociální a osobní služby se nejvíce zvýšil počet pracujících v tzv. ostatních činnostech (o 4,5 tis.); sem patří např. kadeřnické a kosmetické služby. V kategorii doprava, skladování a spoje se nejvíce zvýšila

zaměstnanost v telekomunikacích (o 7,6 tis.). V rámci této kategorie se však meziročně výrazně snížil počet pracujících v železniční dopravě (o 14,4 tis.).

V dalších kategoriích sektoru služeb dosahoval počet pracovníků zhruba úroveň minulého roku, nejvyšší úbytek zaměstnanosti se projevil ve skupině činnosti související se zdravotní péčí (-6,8 tis.).

Pořadí odvětví podle výše přírůstku resp. úbytku osob v nich pracujících se čtvrtletně mění. V této souvislosti je třeba zdůraznit skutečnost, že hodnota přírůstku či úbytku zaměstnanosti v odvětví se může i významně odlišovat od hodnot vycházejících z jiných zdrojů. To je markantní např. v případě odvětví veřejné správy, kde difference ve vývoji zaměstnanosti proti údajům statistiky organizací nepodnikatelské sféry vyplývají mj. ze skutečnosti, že pojetí zaměstnanosti ve VŠPS má obecnější charakter (viz úvod) a bezprostředně se nevztahuje k tzv. evidenčnímu počtu osob.

Zaměstnanci představují rozhodující část pracujících ve všech odvětvích národního hospodářství. Podíl této kategorie je však v odvětvovém pohledu variabilní, což vyplývá z charakteru a koncentrace vykonávaných činností v jednotlivých odvětvích, z požadované úrovně a zaměření vzdělání pracovníků a z řady dalších aspektů. Mimořádně vysoký podíl zaměstnanců je v klasických průmyslových odvětvích s nadprůměrnou velikostí podniků a firem a dále v některých odvětvích terciárního sektoru, ve kterých je vyžadována i specifická odborná kvalifikace, a to především v odvětví vzdělávání a zdravotnictví. Podíl zaměstnanců je samozřejmě vysoký v organizacích, ve kterých je soustředěn výkon veřejné správy.

Počet zaměstnanců a podnikatelů podle odvětví (hlavní zaměstnání, 4. čtvrtletí 2008, v tis. osob)

Odvětví	Zaměstnanost celkem	z toho			
		zaměstnanci	podnikatelé (bez pom.rod.prisl.)		
			celkem	se zaměstnanci	bez zaměstnanců
CELKEM	5033,5	4208,1	777,7	186,1	591,5
z toho:					
Zemědělství, myslivost a lesnictví	161,1	115,2	32,5	4,5	28,0
Rybolov a chov ryb	2,1	1,9	-	-	.
Těžba nerostných surovin	56,0	55,1	0,8	.	.
Zpracovatelský průmysl	1421,6	1311,4	104,4	31,1	73,3
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	82,7	77,9	4,9	0,9	4,0
Stavebnictví	466,8	295,1	167,5	30,1	137,4
Obchod, opravy motor. vozidel a spotř. zboží	648,0	490,2	147,6	45,2	102,4
Ubytování a stravování	175,2	138,3	33,2	19,8	13,4
Doprava, skladování a spoje	377,3	332,8	42,4	13,5	28,8
Finanční zprostředkování	112,6	90,2	22,0	1,4	20,6
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	377,9	249,5	125,0	18,9	106,2
Veřejná správa, obrana, sociální zabezpečení	326,3	322,5	3,6	1,0	2,6
Vzdělávání	286,7	275,7	10,9	1,4	9,6
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	331,2	305,6	23,2	12,5	10,7
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	204,9	145,3	58,1	5,3	52,8

Počet členů produkčních družstev je významnější pouze v několika odvětvích a jejich četnost dále klesla v zemědělství na 9,9 tis. Počet pomáhajících rodinných příslušníků je vyšší v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (9,7 tis.).

Celkový počet podnikatelů vč. pomáhajících rodinných příslušníků se meziročně zvýšil o 14,3 tis. Nárůst počtu podnikatelů byl zaznamenán v ubytování a stravování (5,4 tis.) a ve zdravotnictví (3,4 tis.). V kategorii ubytování a stravování vzrostl počet podnikatelů (včetně

pomáhajících rodinných příslušníků) na úseku restaurací (o 4,7 tis.) a ve zdravotnictví na úseku činností souvisejících se zdravotní péčí (o 1,4 tis.). V ostatních kategoriích se významněji zvýšil počet podnikatelů v činnostech v oblasti nemovitostí na základě honoráře nebo smlouvy (o 3,6 tis.). Údaje o výši absolutního a relativního přírůstku (úbytku) počtu podnikatelů bez a se zaměstnanci ve vybraných kategoriích odvětví uvádí následující tabulkový přehled.

Změna počtu podnikatelů ve vybraných odvětvích v období 4. čtvrtletí 2007 až 4. čtvrtletí 2008

Vybraná odvětví	Přírůstek/úbytek počtu podnikatelů			
	bez zaměstnanců (na vlastní účet)		se zaměstnanci (zaměstnavatelé)	
	abs. v tis.	v %	abs. v tis.	v %
Zemědělství, myslivost a lesnictví	1,6	6,1	-2,8	-38,3
Zpracovatelský průmysl	-1,5	-2,1	3,6	13,0
Stavebnictví	-5,2	-3,6	1,9	6,9
Obchod, opravy mot. vozidel a spotřebního zboží	-1,8	-1,7	4,0	9,7
Ubytování a stravování	-1,4	-9,6	4,7	30,9
Doprava, skladování a spoje	0,1	0,3	1,7	14,5
Finanční zprostředkování	-1,6	-7,1	0,3	25,2
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	2,7	2,6	-1,0	-5,1
Vzdělávání	0,4	4,4	-0,1	-6,1
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	1,8	20,3	0,5	4,4
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	-0,4	-0,7	-0,2	-3,6

Podíl podnikatelů bez pomáhajících rodinných příslušníků dosáhl ve stavebnictví 35,9 % všech pracujících s jediným nebo hlavním zaměstnáním v odvětví, v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností 33,1 %, v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách 28,4 %, v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží 22,8 % a v odvětví finančního zprostředkování 19,5 %. Nízký je jejich podíl ve veřejné správě, obraně a povinném sociálním zabezpečení (1,1 %) a v oblasti těžby nerostných surovin (1,4 %).

Přírůstek celkové zaměstnanosti se projevila výhradně ve skupině osob s vyšší úrovní vzdělání. Zatímco počet pracujících se základním vzděláním se snížil o 7,9 tis. a nejčetnější skupina pracujících se středním vzděláním bez maturity (převážně vyučení) klesla o 18,7 tis. osob, zvýšil se počet pracujících s maturitou o 16,9 tis. a počet vysokoškoláků dokonce o 75,6 tis. osob. Přírůstek počtu pracujících vysokoškoláků byl tedy výrazně vyšší než přírůstek celkové zaměstnanosti. V této souvislosti je však třeba mít na zřeteli skutečnost, že značnou část profesí s požadovaným základním nebo nižším středním vzděláním zastávají cizinci, kteří jsou z větší části ubytováni mimo bytový fond a nejsou proto bezprostředně podchyceni ve výběrovém šetření.

Pro ekonomiku ČR je typický vysoký podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru (průmysl + stavebnictví). Tento podíl je nejvyšší ze všech zemí EU 27 a přibližuje se mu pouze podíl tohoto sektoru na celkové zaměstnanosti na Slovensku. To je způsobeno mimořádně vysokou zaměstnaností ve zpracovatelském průmyslu v obou zemích. Na druhé straně se naše odvětvová skladba zaměstnanosti vyznačuje podstatně nižším zastoupením sektoru služeb, než je tomu v EU 15, ale také v EU 27. Podprůměrně je v ČR zastoupena zejména kategorie zdravotní a sociální péče a kategorie nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti.

Rozdíly mezi členskými zeměmi z hlediska odvětvové struktury jsou mimořádně velké. V České republice pracuje např. 4,5 x více osob ve zpracovatelském průmyslu než v oblasti zdravotní a sociální péče, ale v řadě zemí, zejména severovýchodních, je situace podstatně odlišná. Ve čtyřech zemích dokonce pracovalo více osob ve zdravotní a sociální péči než v celém zpracovatelském průmyslu (Spojené Království, Dánsko, Nizozemsko, Lucembursko).

Srovnatelnost údajů o odvětvové struktuře zaměstnanosti v rámci EU byla v minulém roce komplikovaná přechodem z klasifikace NACE Rev. 1.1 na Revizi 2. Za řadu států není k dispozici

struktura ekonomických činností za rok 2008 podle Revize 1.1 a z toho důvodu nelze bezprostředně porovnat výši a rozsah změn v odvětvové struktuře ČR s úhrnem za EU 27. Přesto je z následujícího přehledu, vycházejícího z údajů za 3. čtvrtletí minulého roku, zřejmá značná diference v odvětvové struktuře zaměstnanosti mezi jednotlivými členskými zeměmi, které přinášejí a přinesou problémy při řešení úrovně a struktury zaměstnanosti v následujících letech.

Struktura 15-64letých osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním podle kategorie odvětví ve vybraných zemích EU ve 3. čtvrtletí 2008

Sektor NH, odvětví ekonomické činnosti (OKEČ)	CZ	DE	FR	IT	HU	NL	AT	PT	RO	SK	FI	UK
3. čtvrtletí 2008												
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho:												
Zemědělství, myslivost, lesnictví, rybolov a chov ryb	3,3	2,0	3,0	3,7	4,4	2,7	5,0	7,6	26,5	4,0	4,3	1,3
Průmysl a stavebnictví	41,0	30,1	23,2	30,0	32,4	18,8	26,7	30,9	32,6	39,1	26,2	21,5
Těžba nerostných surovin	1,1	0,3	0,1	0,1	0,3	0,1	0,3	0,4	1,1	0,6	0,2	0,4
Zpracovatelský průmysl	29,1	22,3	15,0	20,8	22,6	12,1	17,3	18,5	21,1	26,1	17,6	12,0
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	1,5	0,9	0,8	0,6	1,4	0,5	0,7	0,7	1,7	1,7	0,7	0,7
Stavebnictví	9,3	6,6	7,3	8,5	8,0	6,1	8,4	11,4	8,7	10,6	7,7	8,4
Služby	55,6	67,8	71,9	66,2	63,2	72,9	68,4	61,5	40,9	56,9	69,0	76,8
z toho:												
Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	12,5	13,5	13,0	15,0	15,1	13,6	16,5	15,1	12,7	12,0	12,4	14,7
Ubytování a stravování	3,6	3,8	3,5	5,3	4,3	4,0	6,4	6,5	1,8	4,4	3,6	4,3
Doprava, skladování a spoje	7,5	5,5	6,2	5,7	7,3	6,1	5,8	4,6	5,7	7,3	6,9	6,8
Finanční zprostředkování	2,3	3,5	3,0	2,8	2,5	3,0	3,5	2,0	1,2	2,5	2,0	4,4
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	7,3	10,7	10,6	10,8	7,9	12,6	9,7	6,9	3,3	6,4	12,3	12,0
Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezp.	6,5	7,4	10,1	6,3	7,2	6,7	6,9	6,6	5,2	7,2	4,6	7,1
Vzdělávání	5,4	5,9	6,6	6,1	7,7	6,5	5,5	6,8	4,3	6,6	6,2	8,9
Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	6,5	11,4	12,3	7,1	6,5	16,2	8,8	6,2	4,3	6,4	15,1	12,4
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	4,0	5,4	4,3	5,0	4,6	4,3	4,8	3,1	2,1	3,9	5,6	5,7

Zdroj: Eurostat

Propočet ČSÚ vychází z absolutních údajů za jednotlivé země. Vzhledem k přechodu klasifikace ekonomických činností NACE z rev. 1.1 na rev. 2 nebyly některé případy zaměstnanosti zpětně zařazeny podle podrobnější struktury NACE rev. 1.1. V databázi Eurostatu nebyly uvedeny údaje o odvětvové příslušnosti v členění podle rev. 2 celkem za sedm zemí, podle rev. 1.1 za pět zemí.

CZ-Česká republika, DE-Německo, FR-Francie, IT-Itálie, HU-Maďarsko, NL-Nizozemí, AT-Rakousko, PT-Portugalsko, RO-Rumunsko, SK-Slovensko, FI-Finsko, UK-Spojené království

Celkový počet podnikajících mužů převyšuje počet žen podnikajících ve svém hlavním zaměstnání 2,7krát, ve skupině podnikatelů bez zaměstnanců 2,6krát a ve skupině podnikatelů se zaměstnanci 3,2krát. Kromě celkové převahy počtu podnikajících mužů nad počtem podnikajících žen se projevují u obou pohlaví i rozdíly v odvětvové skladbě této kategorie. Počet podnikajících mužů je nadále výrazně vyšší ve většině odvětví, a to zejména ve stavebnictví, ve zpracovatelském průmyslu, dopravě a v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží. Na druhé

straně přetrvává mírná převaha žen - podnikatelek v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách, v odvětví zdravotní a sociální péče a veterinárních činností a ve vzdělávání.

Podnikatelé podle vybraných odvětví a pohlaví

Vybraná odvětví ¹⁾	Celkem v tis.	Podnikatelé - muži				Podnikatelky - ženy			
		bez zaměst.		se zaměst.		bez zaměst.		se zaměst.	
		v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%
ÚHRNEM	777,7	427,3	100,0	142,3	100,0	164,3	100,0	43,9	100,0
Stavebnictví	167,5	133,5	31,3	28,9	20,3	3,8	2,3	1,2	2,8
Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	147,6	71,6	16,8	32,6	22,9	30,8	18,7	12,5	28,6
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	125,0	58,3	13,6	13,7	9,7	47,9	29,2	5,1	11,7
Zpracovatelský průmysl	104,4	62,4	14,6	26,7	18,7	10,9	6,7	4,5	10,2
Ost. veřejné, sociální a osobní služby	58,1	21,3	5,0	3,9	2,7	31,5	19,2	1,5	3,3
Doprava, skladování a spoje	42,4	25,2	5,9	11,4	8,0	3,7	2,2	2,1	4,9
Pohostinství a ubytování	33,2	7,7	1,8	14,4	10,1	5,7	3,5	5,4	12,3
Zemědělství, myslivost a lesnictví	32,5	23,6	5,5	3,9	2,7	4,5	2,7	.	1,2
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	23,2	3,9	0,9	3,9	2,8	6,8	4,2	8,6	19,5

¹⁾ Pořadí podle počtu podnikatelů v odvětví za obě pohlaví celkem

V **civilním sektoru národního hospodářství** pracovalo na **plnou pracovní dobu** ve svém hlavním zaměstnání 95,0 % všech osob. Z počtu 251,6 tis. zaměstnaných na **zkrácenou pracovní dobu** bylo klasifikováno jako **podzaměstnaní** 39,2 tis. pracujících (0,8 % z celkového počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním v civilním sektoru). Téměř tři čtvrtiny zaměstnaných na zkrácenou pracovní dobu jsou ženy; ženy výrazně převládají ve skupině podzaměstnaných (75,0 %).

Souběžně se svým hlavním zaměstnáním pracovalo v rámci civilního sektoru ve **druhém (dalším) zaměstnání** ve 4. čtvrtletí celkem 91,3 tis. osob a četnost této kategorie pracujících se meziročně zvýšila o 8,0 tis. Podíl mužů činil 62,8 %, na rozdíl od hlavního zaměstnání jsou zde mnohem významněji zastoupena zaměstnání na dobu určitou (21,2 %). Počet osob s druhým zaměstnáním je vysoký zejména v Jihomoravském kraji (16,0 tis.) a v hl. m. Praze (12,3 tis.).

Obdobně struktura ekonomického postavení osob vykonávajících druhé zaměstnání je proti hlavnímu zaměstnání podstatně odlišná. Počet zaměstnanců, kteří představují 37,5 % všech osob ve druhém zaměstnání (34,2 tis.), se proti 4. čtvrtletí 2007 zvýšil o 3,6 tis. Počet podnikatelů vč. pomáhajících rodinných příslušníků ve druhém zaměstnání vzrostl o 4,5 tis. a jejich podíl na celkovém úhrnu druhých zaměstnání je stále vysoký (62,3 %). Nejčetnější skupinou jsou podnikatelé - muži (celkem 40,7 tis. vč. pomáhajících rodinných příslušníků, tj. 71,0 % mužů s druhým zaměstnáním).

Převážná část pracujících s druhým zaměstnáním má ve svém hlavním zaměstnání status zaměstnance (celkem 70,8 tis., tj. 77,5 % druhých zaměstnání) nebo podnikatele bez zaměstnanců (15,9 tis., tj. 17,4 %). Druhá zaměstnání ovlivňují výši celkové zaměstnanosti v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách (9,0 tis.), ve zpracovatelském průmyslu (9,2 tis.), ve vzdělávání (9,8 tis.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (12,3 tis.) a zvláště pak v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (17,9 tis.), ve kterém tyto osoby představují 4,7 % počtu osob s hlavním zaměstnáním v odvětví. Je však třeba respektovat velkou diferenci v průměrné délce odpracované doby v hlavním a vedlejším zaměstnání.

Průměrná **obvyklá délka týdenní pracovní doby** dosáhla v civilním sektoru u osob s **jediným nebo hlavním zaměstnáním** 41,6 hod. Počet těchto hodin představuje průměrný počet hodin, které osoba normálně v týdnu odpracuje včetně pravidelných přesčasů bez ohledu na to, zda byly zaplacené, ale není do nich zahrnována doba strávená cestou z domova na pracoviště a zpět a přestávka na hlavní jídlo. **Skutečně odpracovaná doba** v referenčním období byla nižší (38,0 hod.). Osoby pracující ve svém hlavním zaměstnání na plný úvazek odpracovaly týdně **obvykle** 42,7 hod., osoby pracující ve svém hlavním zaměstnání na zkrácenou pracovní dobu odpracovaly 22,1 hod. Z osob pracujících na plný úvazek vykázalo nejvyšší obvyklý počet odpracovaných hodin odvětví stavebnictví (46,3 hod.), rybolov, chov ryb (45,3 hod.) a ubytování a stravování (44,9 hod.), nadprůměrný počet hodin uvedli pracovníci v odvětví nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (44,6 hod.), v zemědělství, myslivosti a lesnictví (43,9 hod.), v dopravě, skladování a spojích (44,0 hod.) a v odvětví obchodu (43,8 hod.). **Skutečně odpracovaná délka pracovní doby u druhých zaměstnání** činila v referenčním týdnu průměrně 13,0 hod.

V rámci šetření podnikatelé uvádějí, že jejich činnost je časově značně náročná. Průměrná týdenní pracovní doba podnikatelů převyšovala průměrnou týdenní dobu zaměstnanců s plným úvazkem téměř o pětinu. Podíl druhých zaměstnání na celkovém rozsahu vykonávané práce je zřejmý z následující tabulky, kde jsou kromě rozsahu vykonávané týdenní práce podle velikosti úvazku uvedeny i odpovídající četnosti pracujících.

Průměrná obvyklá délka týdenní pracovní doby a počty pracujících podle postavení v zaměstnání v civilním sektoru národního hospodářství (4. čtvrtletí 2008)

Postavení v zaměstnání (bez nepracujících 4 týdny a více)	Hlavní zaměstnání		Druhé zaměstnání ¹⁾
	plná prac. doba	zkrác. prac. doba	
Počty pracujících v tis.			
Zaměstnaní celkem	4766,9	251,6	91,3
v tom :			
Zaměstnanci	3987,5	205,8	34,2
Členové produkčních družstev	11,7	.	.
Podnikatelé vč. pomáhajících rod. přísl.	767,6	45,2	56,9
Průměrná obvyklá délka týdenní pracovní doby v hod.			
Zaměstnaní celkem	42,7	22,1	13,0
v tom :			
Zaměstnanci	41,3	22,6	12,7
Členové produkčních družstev	40,8	25,7	4,0
Podnikatelé vč. pomáhajících rod. přísl.	49,1	20,2	13,2

¹⁾ Skutečně odpracovaná doba

Podíl pracujících na plnou pracovní dobu v hlavním zaměstnání je v ČR třetí nejvyšší ze všech 27 členských zemí EU. Zastoupení plných úvazků je sice vyšší na Slovensku a v Bulharsku, celková míra zaměstnanosti je však v obou zemích podprůměrná. Podíl mužů pracujících v ČR na plný úvazek byl ve 3. čtvrtletí letošního roku vůbec nejvyšší z EU 27, u žen to byl pátý nejvyšší podíl.

Zvláště u žen se projevuje mimořádně vysoká diferenciace podílu plných úvazků na zaměstnanosti v jednotlivých zemích EU. V řadě zemí původní patnáctky vysoký počet žen využívá možnosti pracovat na zkrácenou pracovní dobu, a to zejména v Nizozemsku (3/4 pracujících žen ve věku 15-64 let) a v dalších čtyřech zemích podíl zkrácených úvazků přesáhl 40 % celkové ženské zaměstnanosti. Možnost pracovat na zkrácenou pracovní dobu je jeden ze sociálních aspektů, který dlouhodobě ovlivňuje míru fertility a délku aktivního pracovního života především v Nizozemsku a

v některých dalších zemích. Právě časté využívání kratšího úvazku výrazně zvyšuje pracovní aktivitu osob ve věku kolem šedesáti let.

Podíl pracujících na částečný úvazek z celkového počtu hlavních zaměstnání v zemích EU ve 3. čtvrtletí 2008

Země	3. čtvrtletí 2008		
	15-64 let		
	celkem	muži	ženy
EU 27	17,3	6,9	30,1
EU 15	20,1	7,5	35,6
Belgie	22,1	7,6	39,8
Bulharsko	2,0	1,8	2,3
Česká republika	4,2	1,6	7,6
Dánsko	23,4	12,5	35,7
Německo	24,9	8,2	44,7
Estonsko	6,0	2,4	9,7
Irsko	18,0	7,5	31,2
Řecko	5,2	2,4	9,5
Španělsko	11,3	3,9	21,4
Francie	16,3	5,4	28,6
Itálie	13,9	4,7	27,5
Kypr	6,5	3,3	10,5
Lotyšsko	5,2	3,5	7,0
Litva	6,3	4,1	8,5
Lucembursko	18,7	2,5	40,8
Maďarsko	4,4	3,2	5,7
Malta	11,5	3,7	26,7
Nizozemsko	46,5	22,5	74,9
Rakousko	21,9	6,5	40,3
Polsko	7,6	5,0	10,7
Portugalsko	8,6	4,0	13,9
Rumunsko	9,3	8,4	10,4
Slovinsko	7,8	5,6	10,4
Slovensko	3,0	1,9	4,5
Finsko	11,4	7,1	16,1
Švédsko	24,6	11,1	39,6
Spojené království	24,0	9,8	40,5

Zdroj: Eurostat

Míra ekonomické aktivity za celé národní hospodářství (podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných k počtu všech osob starších 15 let v %) dosáhla za obě pohlaví 58,6 % a proti 4. čtvrtletí 2007 se snížila o 0,2 procentního bodu. Vysoká míra ekonomické aktivity je ve skupině 30-44letých osob, ve které je podíl ekonomicky neaktivních mužů mimořádně nízký (3,2 %) a podíl ekonomicky neaktivních žen v této věkové kategorii dosahuje 22,6 %. Nízká míra ekonomické aktivity je charakteristická pro nejmladší skupinu 15-29letých, protože tyto osoby se často ještě připravují na povolání. Podrobnější údaje o vývoji ekonomické aktivity v pětiletých věkových skupinách jsou uvedeny v přílohové tabulce č. 508.

**Míra ekonomické aktivity podle věku a pohlaví
(4. čtvrtletí 2008)**

Pohlaví	Celkem	Věková skupina			
		15 - 29	30 - 44	45 - 59	60 +
Muži	68,4	57,2	96,8	90,3	19,4
Ženy	49,4	41,6	77,4	77,8	6,4

Z osob zaměstnaných v civilním sektoru NH si v referenčním období hledalo jiné nebo další zaměstnání 60,7 tis., z toho mužů bylo 27,7 tis.; převážně se jedná o osoby, které si přejí zlepšit své pracovní podmínky (vyšší výdělek, lepší pracovní doba, dojíždka, náplň práce – 30,0 tis.). Jako důvod hledání jiného, případně dalšího zaměstnání přetrvává kromě přání lepších pracovních podmínek i skutečnost, že někteří respondenti se obávají nebezpečí nebo jistoty ztráty či ukončení současného hlavního zaměstnání (16,7 tis.) nebo současné zaměstnání považuje za přechodné (6,1 tis.). Aktivita zaměstnaných při hledání jiného nebo dalšího zaměstnání byla relativně nejvyšší v Královéhradeckém kraji (2,5 %) a ve Zlínském kraji (2,6 % všech osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním v civilním sektoru).

III. B. Nezaměstnanost a ekonomická neaktivita

Počet **nezaměstnaných**, vypočtený na základě výběrového šetření pracovních sil, dosáhl ve 4. čtvrtletí 2008 celkem 230,7 tis. osob (z toho 128,9 tis., tj. 55,9 %, byly ženy) a proti 4. čtvrtletí 2007 se snížil o 22,1 tis. osob (mezi nezaměstnané jsou zahrnuty i osoby, které práci již našly a jsou schopny nástupu do dvou týdnů).

Úbytek nezaměstnanosti se projevil zvláště ve věkové skupině 25-29 let (-5,0 tis.), 40-44 let (-4,8 tis.) a 50-54 let (-7,3 tis.). S výjimkou 20-24letých se nezaměstnanost snížila i ve všech dalších věkových skupinách produktivního věku. Počet nezaměstnaných mužů je stále nižší než počet nezaměstnaných žen. Při celkovém meziročním poklesu nezaměstnanosti o 22,1 tis. se nezaměstnanost mužů snížila o 7,4 tis., pokles počtu nezaměstnaných mužů byl přitom nejvyšší ve skupině 55-59letých (o 2,9 tis.). Počet nezaměstnaných žen se ve stejném období snížil celkem o 14,7 tis. a tento pokles se nejvíce projevil ve věku 50-54 let (o -4,9 tis.).

Počet osob se základním vzděláním dosáhl 68,3 tis. (tj. 29,6 % úhrnu nezaměstnaných), vysoké bylo zastoupení nezaměstnaných absolventů středních škol bez maturity (90,9 tis., tj. 39,4 % všech nezaměstnaných). Skladba nezaměstnaných mužů podle vzdělání se proti vzdělanostní skladbě nezaměstnaných žen částečně liší. Zatímco u mužů jednoznačně převládají nezaměstnaní se základním vzděláním (29,5 %) a absolventi středních škol bez maturity (44,9 %), u žen kromě těchto dvou skupin (29,7 %, resp. 35,1 %) jsou výrazně zastoupeny i ženy s úplným středním vzděláním s maturitou (29,9 % nezaměstnaných žen).

Počet nezaměstnaných, kteří již dříve pracovali a ukončili své bývalé zaměstnání před méně než osmi lety, činil 169,0 tis. a snížil se proti 4. čtvrtletí 2007 o 15,4 tis. osob. Podle zjištěné odvětvové příslušnosti nezaměstnaní dříve pracovali nejčastěji ve zpracovatelském průmyslu (60,5 tis.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (22,5 tis.) a ve stavebnictví (17,7 tis.).

Podle klasifikace vykonávaného zaměstnání dříve pracovaly téměř tři čtvrtiny nezaměstnaných v těchto čtyřech hlavních třídách KZAM (ISCO-88): pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (40,7 tis.; 24,1 % z úhrnu dříve zaměstnaných), provozní pracovníci ve službách a obchodě (27,9 tis.; 16,5 %), řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři (32,2 tis.; 19,1 %) a jako obsluha strojů a zařízení (25,5tis.; 15,1 %).

Počet **dlouhodobě nezaměstnaných** (déle než 1 rok) se snížil o 15,4 tis. na 107,4 tis. a jejich podíl se dostal pod polovinu úhrnné nezaměstnanosti (46,6 %). Pokles dlouhodobé nezaměstnanosti se nejvíce projevil u mužů ve věkové skupině 50-59 let o 3,4 tis. a u žen ve věku 30-39 let o 8,6 tis. Počet nezaměstnaných déle než čtyři roky poklesl o 15,7 tis. na 33,8 tis. (14,7 % z celkového počtu nezaměstnaných).

Nezaměstnaní podle délky hledání zaměstnání (4. čtvrtletí 2008)

v tis.

Celkem	do 3 měsíců	3 až 6 měsíců	6 měs. až 1 rok	1 až 2 roky	2 roky a více	Nezjištěno
230,7	45,7	34,3	43,5	42,1	65,2	-

Růst celkové zaměstnanosti a snížení počtu nezaměstnaných se projevily v relativně vysokém poklesu obecné míry nezaměstnanosti 15-64letých osob podle ILO. Ta se proti 4. čtvrtletí roku 2007 snížila o 0,5 procentního bodu na 4,4 %. Pokles obecné míry se projevil jak v ženské složce populace (o 0,7 p.b. na 5,7 %), tak u mužů o 0,3 p.b. na 3,4 %.

Podle posledních výsledků Eurostatu za třetí čtvrtletí minulého roku byla obecná míra nezaměstnanosti v ČR výrazně nižší než v EU 27, když při relativně nízké míře nezaměstnanosti mužů byla i míra nezaměstnanosti žen v ČR pod průměrem za EU 27. Míra nezaměstnanosti byla v ČR nižší i než průměr evropské patnáctky.

V porovnání se sousedními zeměmi je sice míra nezaměstnanosti vyšší než v Rakousku, ale výrazně nižší než na Slovensku, kde je jednou z nejvyšších v rámci celé Unie. Také Polsko vykazuje podstatně vyšší míru, i když meziročně výrazně poklesla. Naše míra nezaměstnanosti je znatelně nižší i v porovnání s Německem, především v důsledku dlouhodobě nepříznivé situace v nových spolkových zemích. Při hodnocení těchto informací je nutné vzít v úvahu, že údaje jsou uvedeny za 3. čtvrtletí minulého roku, kdy se ještě plně neprojevovaly důsledky hospodářské recese.

Míra nezaměstnanosti 15-64letých v členských zemích EU ve 3. čtvrtletí 2008

v %

Země	3. čtvrtletí 2008		
	celkem	muži	ženy
EU 27	6,9	6,4	7,4
EU 15	7,0	6,5	7,6
Belgie	7,8	7,2	8,4
Bulharsko	5,2	5,1	5,3
Česká republika	4,3	3,3	5,7
Dánsko	3,4	2,9	4,0
Německo	7,2	6,9	7,6
Estonsko	6,3	7,0	5,6
Irsko	6,8	7,7	5,7
Řecko	7,3	4,8	10,9
Španělsko	11,4	10,4	12,7
Francie	7,2	6,7	7,8
Itálie	6,2	5,0	7,9
Kypr	3,7	3,2	4,3
Lotyšsko	7,5	7,7	7,2
Litva	6,0	6,1	6,0
Lucembursko	5,0	3,9	6,5
Maďarsko	7,8	7,5	8,1
Malta	5,8	5,7	6,1
Nizozemsko	2,4	2,2	2,7
Rakousko	3,8	3,5	4,1
Polsko	6,7	5,7	7,9
Portugalsko	8,2	6,9	9,6
Rumunsko	5,7	6,4	4,8
Slovinsko	4,2	3,9	4,4
Slovensko	8,9	7,7	10,4
Finsko	5,6	5,0	6,2
Švédsko	5,7	5,4	6,1
Spojené království	6,1	6,6	5,6

Zdroj: Eurostat

Negativní stránkou vývoje nezaměstnanosti v ČR je z hlediska mezinárodního srovnání přetrvávající vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných. Podíl nezaměstnaných 1 rok a déle na celkovém počtu nezaměstnaných byl v ČR ve třetím čtvrtletí 2008 pátý nejvyšší ze všech zemí EU (48,6 % v ČR proti 36,2 % v EU 27 a 35,2 % v EU 15). Nejvyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných byl zaznamenán kromě Bulharska a Řecka u našich sousedů Německa a především Slovenska, v němž dosahoval téměř dvě třetiny všech nezaměstnaných. Vysoký podíl dlouhodobé nezaměstnanosti v uvedených zemích má chronický charakter a netýká se jen starších pracovníků.

Převážná část nezaměstnaných (69,0 %) jsou osoby se středním vzděláním bez maturity nebo se základním vzděláním. Tato skutečnost se projevila i ve značné diferenciaci míry nezaměstnanosti vypočtené pro jednotlivé stupně vzdělání. Nejnižší míru nezaměstnanosti mají trvale vysokoškoláci (1,7 %) a osoby se středním vzděláním s maturitou (2,9 %). Vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává ve skupině osob se základním vzděláním (19,2 %), ve skupině osob se středním vzděláním bez maturity, převážně vyučených to bylo 4,3 %. Pro ověření spolehlivosti výběrového zjišťování ČSÚ pravidelně provádí analýzu a následné porovnání údajů a ukazatelů zjištěných na základě VŠPS s údaji a ukazateli vycházejícími z evidence úřadů práce. Pro tyto účely je dále uveden rozklad kategorie nezaměstnaných a kategorie registrovaných uchazečů o zaměstnání podle výsledků VŠPS.

**Skladba registrovaných uchazečů o zaměstnání a nezaměstnaných
zjištěná podle VŠPS (4. čtvrtletí 2008, v tis. osob)**

Kategorie	Počet
I. Osoby, které uvedly registraci na ÚP	234,1
v tom:	
a) splňující podmínky ILO pro zařazení mezi nezaměstnané	165,6
b) nesplňující podmínky ILO	68,5
z důvodu:	
- v referenčním týdnu pracovaly	11,0
- nehledaly si v posledních 4 týdnech práci	45,2
- nejsou schopny nástupu do 14 dnů	12,2
II. Nezaměstnaní splňující podmínky ILO neregistrovaní na ÚP	65,2
III. Celkový počet nezaměstnaných podle ILO (I.a + II.)	230,7
IV. Ostatní nepracující neregistrovaní na ÚP, kteří	
- hledají práci nebo již práci našli, ale nejsou schopni nástupu do 14 dnů	10,3
- nehledají práci, ale pracovat by chtěli	158,3
z toho: schopni nástupu do zaměstnání do 14 dnů	30,8

V hodnoceném období dosáhl počet registrovaných uchazečů o zaměstnání podle skutečné evidence na úřadech práce 321,8 tis. osob, z toho 302,9 tis. dosažitelných uchazečů, srovnatelný ukazatel zjištěný výběrovým šetřením (počet registrovaných uchazečů) se tedy lišil o 87,7 tis. resp. o 68,8 tis.

Odchyłka mezi nezaměstnanými VŠPS a uchazeči o zaměstnání MPSV se vyskytuje dlouhodobě a lze předpokládat, že vedle odlišného metodického vymezení ukazatelů je ovlivněna dalšími faktory:

- ČSÚ zařadil otázku o tzv. obvyklém ekonomickém postavení respondentů již od roku 1993. Tato otázka předcházela otázkám vztahujícím se k referenčnímu týdnu a v určité míře tak ovlivňovala odpovědi respondentů o jejich skutečné ekonomické aktivitě v referenčním období. Eurostat zařadil otázku o obvyklém postavení do svého standardu v roce 1998, ale až za otázky vztahující se k referenčnímu týdnu. Od 1. ledna 2002 byl plně harmonizován dotazník VŠPS se standardem Eurostatu včetně pořadí otázek kladených respondentovi. Prioritou je dotaz na **ekonomickou aktivitu respondentů v referenčním týdnu**. Jestliže respondent uvedl, že v tomto týdnu **pracoval alespoň 1 hodinu**, je striktně podle metodiky ILO klasifikován jako osoba v zaměstnání. Stávající forma dotazníku znamená, že kladná odpověď na zaměstnání v referenčním týdnu v určité míře ovlivňuje následné odpovědi na otázky o obvyklém ekonomickém postavení a především o jejich registraci na úřadech práce.

Vzhledem k nutnosti dodržení anonymity a dobrovolnosti účasti ve výběrovém šetření nemá ČSÚ možnost porovnávat zjištěné údaje za jednotlivé osoby s jinými zdroji, např. s evidencí úřadů práce. Z vývoje diference mezi počty registrovaných uchazečů o zaměstnání na úřadech práce a počtem těchto uchazečů zjištěným ve výběrovém šetření lze usuzovat, že vliv obsahové změny dotazníku se projevil ve snížení počtu nezaměstnaných ve VŠPS v rozmezí 30-50 tis. osob.

Relativně vyšší míra neodpovědí (non-response) je způsobena vysokým podílem prázdných bytů ve výběrovém souboru a hlavně kategorickým odmítnutím spolupráce. Na základě struktury odmítnutých odpovědí při opakovaných návštěvách je možné předpokládat, že sociální skladba

domácností, které nechtěly spolupracovat, se částečně liší od sociální struktury vyšetřených domácností a je v nich nadprůměrně zastoupena skupina nezaměstnaných, kteří odmítají komunikovat v rámci výběrového šetření. Rozdíly údajů o nezaměstnanosti mezi oběma zdroji jsou obvyklé i v ostatních členských a kandidátských zemích EU. Přitom je třeba poznamenat, že řada členských zemí EU obě míry nezaměstnanosti oficiálně nepublikuje.

Počet **osob ekonomicky neaktivních** ve věku 15 a více let (podle metodiky výběrového šetření se jedná o osoby, které neměly zaměstnání a nehledaly si zaměstnání v průběhu posledních čtyř týdnů nebo nesplňovaly všechny podmínky pro zařazení mezi nezaměstnané) se zvýšil za rok o 55,8 tis. a dosáhl ve 4. čtvrtletí 2008 3713,6 tis. osob. Četnost této kategorie je ovlivněna především počty důchodců a počty osob připravujících se na výkon svého budoucího povolání. Počet žáků na středních školách včetně učilišť se snížil o 15,6 tis. na 516,9 tis. Počet studentů na vysokých resp. vyšších odborných školách naopak rapidně vzrostl o 18,0 tis. na 317,8 tis. Počet nepracujících osob v řádném starobním důchodu, které si aktivně nehledaly práci, dosáhl 1947,9 tis., počet osob v předčasném starobním důchodu 46,1 tis. a počet osob v invalidním důchodu 271,9 tis. Tyto údaje nemohou přesně korespondovat s počty žáků a studentů podle statistiky MŠMT resp. s počty důchodců podle evidence MPSV ČR zejména proto, že žáci, studenti nebo důchodci, kteří v referenčním týdnu splňovali kritérium pro zařazení mezi osoby v zaměstnání nebo nezaměstnané, nejsou vykazováni jako ekonomicky neaktivní.

Pokles počtu nezaměstnaných a růst počtu zaměstnaných a ekonomicky neaktivních se projevily v meziročním nárůstu **míry zaměstnanosti 15letých a starších** (podíl počtu osob s hlavním zaměstnáním na počtu bydlících 15letých a starších) z 55,8 % na 56,1 %. **Celková míra zaměstnanosti 15-64letých** se meziročně zvýšila o 0,3 bodu na 66,8 %. Nárůst zaměstnanosti mužů v produktivním věku činil 0,3 bodu na 75,8 %, u žen ukazatel za skupinu 15-64letých vzrostl rovněž o 0,3 bodu na 57,7 %. Tuto míru zaměstnanosti na jedné straně snižuje růst počtu studujících na vysokých školách, na druhé straně znatelně roste zaměstnanost ve věku 35-44 let a 50-64letých.

Na zasedáních Evropské rady v Lisabonu v roce 2000 a ve Stockholmu v roce 2001 byly stanoveny konkrétní cíle pro míru zaměstnanosti v zemích EU do roku 2010. Celková míra zaměstnanosti by měla dosáhnout alespoň 70 %, míra zaměstnanosti žen nejméně 60 % a míra zaměstnanosti starších osob ve věku 55-64 let alespoň 50 %.

Z hlediska mezinárodního srovnání náleží Česká republika v rámci EU mezi země s nadprůměrnou intenzitou zaměstnanosti. Podle posledních úplných údajů, zveřejněných Eurostatem za 3. čtvrtletí 2008, byla míra zaměstnanosti 15-64letých v ČR vyšší než v úhrnu za 27 členských států. Přitom však míra zaměstnanosti žen je v naší republice stále nižší než průměr za všechny členské země EU.

Diference mezi zeměmi EU jsou značné, a to nejen z hlediska míry za celou skupinu 15-64 let, ale i v ženské i mužské složce zaměstnanosti. Na jedné straně je vysoká míra zaměstnanosti v severovýchodních zemích a ve Spojeném království (např. v Dánsku činila ve 3. čtvrtletí letošního roku 78,6 %), na druhé straně v některých zemích byla nižší než 60 %, když např. v Maďarsku dosáhla ve 3. čtvrtletí 2008 57,3 % a na Maltě pouze 56,1 %. V porovnání s našimi sousedy má vyšší míru zaměstnanosti dlouhodobě Rakousko i Německo, míra zaměstnanosti v Polsku a na Slovensku je však podstatně nižší.

Ještě větší diference jsou v míře zaměstnanosti 55-64letých osob. Na Maltě, v Polsku, Slovinsku a Maďarsku například dosahovala nebo se pohybovala mírně nad úrovní 30 %. S naplněním cíle lisabonské strategie bude tedy mít problém značný počet členských států. Naopak 12 zemí požadovanou padesátiprocentní hranici již překročilo, mezi nimi všechny severské a baltské státy.

V ČR může být dosažení alespoň 50% zaměstnanosti v této desetileté skupině komplikované zejména z důvodu nižší míry zaměstnanosti žen. Míra zaměstnanosti 55-64letých žen je stále pod průměrem EU 15, ale i EU 27. Lze však předpokládat, že v dalších letech míra zaměstnanosti 55-64letých dále poroste hlavně v důsledku nastavení podmínek pro získání starobního důchodu. To potvrzuje hlavně vzestup míry zaměstnanosti mužů v této věkové skupině v ČR o 1,8 p.b. za rok. Míra zaměstnanosti stejně starých žen se však meziročně zvýšila jen o 0,4 p.b. a rostla mnohem pomaleji než v průměru EU 27 (o 1,0 p.b.).

**Míra zaměstnanosti 15-64letých a 55-64letých v členských zemích EU
ve 3. čtvrtletí 2008**

v %

Země	3. čtvrtletí 2008					
	15-64 let			55-64 let		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
EU 27	66,4	73,3	59,5	46,0	55,4	37,2
Belgie	62,6	68,5	56,6	35,6	43,3	28,1
Bulharsko	65,0	69,6	60,4	47,3	57,4	38,5
Česká republika	66,7	75,7	57,6	47,5	62,3	33,9
Dánsko	78,6	82,8	74,4	56,7	64,5	49,1
Německo	71,3	76,8	65,7	54,2	62,3	46,3
Estonsko	70,4	73,6	67,5	61,9	64,8	59,7
Irsko	68,0	75,4	60,7	53,8	65,9	41,6
Řecko	62,2	75,3	49,1	42,8	59,1	27,6
Španělsko	64,5	73,6	55,1	45,6	61,1	31,0
Francie	65,7	70,4	61,0	38,3	40,6	36,2
Itálie	59,0	70,7	47,2	34,9	46,0	24,4
Kypr	71,0	80,0	62,4	55,1	72,2	38,8
Lotyšsko	69,0	72,9	65,4	59,9	64,5	56,5
Litva	65,0	67,5	62,7	53,7	58,9	49,8
Lucembursko	64,3	73,3	55,1	36,0	42,3	29,6
Maďarsko	57,3	63,9	51,0	32,0	39,2	26,1
Malta	56,1	73,0	38,6	29,7	49,1	10,8
Nizozemsko	77,5	83,5	71,5	53,5	64,4	42,5
Rakousko	72,8	79,5	66,3	41,2	51,3	31,7
Polsko	60,0	67,2	53,0	32,0	44,6	21,1
Portugalsko	68,1	73,9	62,5	51,2	58,9	44,4
Rumunsko	60,5	66,7	54,3	45,9	55,0	37,9
Slovinsko	70,1	74,4	65,5	33,4	45,4	21,8
Slovensko	63,1	70,8	55,4	40,8	58,4	25,5
Finsko	72,1	74,6	69,6	57,0	57,7	56,4
Švédsko	75,7	78,2	73,2	70,3	73,5	67,1
Spojené království	71,5	77,4	65,8	57,8	67,1	48,8

Zdroj: Eurostat

V rámci úplné harmonizace národního dotazníku se standardem EU jsou ve výběrovém šetření zjišťovány údaje i za **osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané**, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat. Ve 4. čtvrtletí roku 2008 činil jejich počet 178,0 tis., tj. o 19,8 tis. méně než ve stejném období roku 2007. Pouze část z nich (38,7 tis.) však byla schopna nastoupit do případného zaměstnání v průběhu 14 dnů. Velký počet těchto osob je ve věkové skupině do 24 let (44,8 tis.), kdy se převážně jedná o studenty a učně. Relativně značný počet 25-34letých (celkem 37,9 tis.) vyplývá z vysokého počtu žen na rodičovské dovolené nebo v domácnosti, které mají zájem o své pracovní uplatnění. Počet zájemců o zaměstnání stoupá ve věku 50 a více let. V pětileté skupině 50-54 let je to 14,5 tis. a ve skupině 55-59 let 15,9 tis. V obou pětiletých skupinách se jedná především o invalidní a částečně invalidní důchodce. Ve skupině šedesátiletých a starších to bylo 30,5 tis., když rozhodující část zájemců o práci jsou starobní důchodci.

Od 1. čtvrtletí 2006 je zařazena přílohová tabulka č. 109, ve které je porovnáváno ekonomické postavení respondentů v okamžiku šetření s jejich postavením před rokem. Údaje o postavení před rokem plně nekorespondují s údaji o ekonomickém postavení uváděném v publikaci před rokem. Důvodem je skutečnost, že se porovnává prakticky obvyklé postavení před rokem se současným postavením v referenčním týdnu a navíc některé osoby, které před rokem uváděly, že jsou nezaměstnané, v běžném roce prohlásily, že před rokem pracovaly nebo byly ekonomicky neaktivní.